

Innst. O. nr. 55

(1999-2000)

Innstilling fra sosialkomiteen om lov om strålevern og bruk av stråling

Ot.prp. nr. 88 (1998-1999)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

Sosial- og helsedepartementet legger i proposisjonen fram forslag til ny lov om strålevern og bruk av stråling og en mindre endring i lov av 12. mai 1972 om atomenergivirksomhet. Forslaget til ny lov om strålevern og bruk av stråling vil erstatte lov av 18. juni 1938 nr. 1 om bruk av røntgenstråler og radium m.v.

1.1 Bakgrunnen for forslaget til ny lov

Det framholdes at det i samfunnet finnes en rekke sektorer der strålekilder brukes, og situasjoner som medfører at befolkningen blir eksponert for stråling. Stråling anvendes i utstrakt grad innenfor medisin, forskning, industri og dagligliv, for eksempel til strålebehandling, diagnostikk, legemidler, sporundersøkelser, nivåmålere, radiografi og forbrukergjenstander. Bruk av stråling gir store nytteverdier, men stråling innebærer også helseisiko. Departementet mener det derfor er behov for å regulere bruk av stråling og fastsette krav til strålevern.

I 1995 ble det i samarbeid mellom Sosial- og helsedepartementet og Statens strålevern påbegynt arbeid med revisjon av de eksisterende forskrifter til røntgenloven fra 1938. Dette arbeidet viste at den rettslige rammen som røntgenloven gir, ikke er vid nok til å få fastsatt et forskriftsverk tilpasset dagens behov. Det uttales at å få en norsk lovgivning som er i pakt med moderne internasjonale prinsipper, også er en grunn for revisjon. I tillegg til å foreta nødvendig oppdatering av lovverket er det etter departementets syn en oppgave å bringe i orden det formelle rettslige grunnlaget for dagens praksis.

En interdepartemental arbeidsgruppe under Sosial- og helsedepartementet startet arbeidet med å fremme et høringsnotat om en revidert strålevernlovgivning i 1997, og høringsnotatet ble sendt på høring i oktober 1998 med høringsfrist 31. desember samme år.

Det inkom 101 høringsuttalelser til lovforslaget. Det uttales at forslaget til en ny lov for strålevernområdet fikk bred tilslutning fra høringsinstansene, og at disse i hovedsak også var positive til lovforslagets utforming og innhold.

1.2 Gjeldende strålevernlovgivning

Det redegjøres i proposisjonen kort om lov om bruk av røntgenstråler og radium m.v. som i dag utgjør hovedgrunnlaget for regulering av strålevern, og som i utstrakt grad er en fullmaktslov. Dette innebærer at loven angir formål og overlater forskriftsfesting til forvaltningen.

Følgende fire forskrifter er hjemlet i loven:

- Forskrift om tilsyn med og bruk av anlegg, apparater, materiell og stoffer som avgir ioniserende eller annen helsefarlig stråling.
- Forskrift om tilvirkning, import og omsetning av radioisotoper.
- Forskrift om rett til å bruke røntgenapparater i medisinsk øyemed.
- Forskrift for solarier/høyfjellssoler.

I tillegg finnes det innenfor strålevernområdet til sammen 18 regelverk (ytterligere ett er under utarbeidelse) som anvendes som rettledning og basis for forvaltningen. Etter behandling av forslag til ny lov om strålevern har departementet til hensikt å revidere disse bestemmelsene og redusere antallet.

Det understrekes at regelverket for strålevern er sektorovergripende, og at det ikke er tilrådelig å spalte opp lovgivningen dersom man skal lykkes med en samlet regulering. Det framholdes videre som viktig ikke å splitte opp den kompetansen som Statens strålevern innehar. Det uttales at det på bakgrunn av dette framstår som lite hensiktsmessig å gjøre endringer i dagens lovstruktur. Departementets lovforslag innebærer således en videreføring av en egen lov for strå-

levernområdet som opprettholder prinsippene i dagens røntgenlov, men som samtidig styrker, fornyer og utvider det rettslige grunnlag slik at ny lov er tilpasset nåværende regelverks- og forvaltningsbehov.

Hva angår utforming av loven, anser departementet at det for strålevernområdet er mest hensiktsmessig med en fullmaktslov da detaljerte krav vedrørende tekniske løsninger, termer og fastsettelse av maksimaldoser for stråling vil være uegnet i lovs form. Det har vært et siktemål å få klarere rammer for fastsettelse av forskrifter enn det dagens lov gir.

1.3 Strålevernlovgivning i andre land og internasjonale normer for strålevern

Det redegjøres for strålevernlovgivningen i henholdsvis Sverige, Danmark, Finland, Storbritannia og Tyskland. Videre gis det en kort beskrivelse av enkelte internasjonale fagorganers normer om strålevern og bruk av stråling. De organene som er nevnt, er Euratom, Den internasjonale strålevernkommisjon (ICRP), Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA), Det internasjonale arbeidsbyrå (ILO), Verdens helseorganisasjon (WHO), Den internasjonale strålevernforening (IPRA) og FNs vitenskapelige komité for atomstråling (UNSCEAR). Det framholdes at internasjonalt standardiseringsarbeid innenfor Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO) og Den internasjonale elektrotekniske kommisjonen (IEC) også vedrører stråleavgivende utstyr og har betydning for strålevern.

1.4 Om stråling - anvendelser og virkninger

Det redegjøres i proposisjonen for ulike typer stråling, som stråling fra radioaktive stoffer og elektromagnetisk stråling, og om hvordan disse anvendes og virker.

Når det gjelder strålevirkninger på celler, nevnes bl.a. at akutte virkninger kan vise seg i form av alvorlig nedsatt allmenntilstand, svekket immunforsvar, organspesifikke skader, misdannelser, svekket mental utvikling hos barn, sterilitet og død. Det understrekes at i alt strålevern legges det avgjørende vekt på at akutte virkninger skal unngås ved all planlagt bruk av stråling.

Med hensyn til sene virkninger etter bestråling framholdes det at erfaring og forskning har vist at bestråling kan føre til økt risiko for utvikling av kreftsykdom og økt risiko for genetisk betinget sykdom i senere generasjoner. Det understrekes at disse to langtidsvirkningene er helt vesentlige for planlegging av strålevern og fastsettelse av vilkår for bruk av stråling.

I redegjørelsen om biologiske virkninger av ikke-ioniserende stråling, som oftest av elektromagnetisk natur, nevnes bl.a. ultrafiolett stråling, synlig lys og infrarød stråling, stråling i radio- og radarområdet og ultralyd. Det konkluderes med at de biologiske virkninger av ikke-ioniserende stråling i hovedsak er av

akutt karakter grunnet oppvarming i vev eller stimulering av muskel- og nervevev med unntak av ultrafiolett stråling, der risiko for sene effekter i form av hudkreft er klart påvist.

Det foretas en gjennomgang av ulike bruksområder for stråling, både medisinske (diagnostikk, behandling, intervensjon og kirurgi) og teknisk-vitenskapelige (radiografi, energiproduksjon, prosesskontroll, bestrålingsanlegg, sporanalyser, kommunikasjon, forskning, energiforsyning og belysning).

Det redegjøres videre for vedvarende bestrålingssituasjoner fra naturlige strålekilder og for stråling som skyldes at menneskelig aktivitet har forårsaket nye varige eksponeringssituasjoner (nedfallssituasjoner etter prøveperioden med atomvåpen, nedfall etter store ulykker i kjernekraftverk og utslipp i miljøet av radioaktive stoffer fra virksomheter). Det framholdes spesielt at radon som bl.a. forårsaker stråling i boliger, er en naturlig kilde som har stor oppmerksomhet. Det uttales at det er funnet enkeltboliger med radonverdier som er flere hundre ganger høyere enn landsgjennomsnittet, og at tiltak er å anbefale for en betydelig del av boligmassen.

Utvikling og utprøving av atomvåpen og ulykker ved kjernekraftverk har medført radioaktivt nedfall som har vært studert med hensyn til fordeling, spredning i miljøet, sammensetning og dosemessige konsekvenser. Det framholdes at oppfølgingen av nedfallet etter Tsjernobylulykken har vært omfattende med kartlegginger, doseberegninger, radioøkologiske studier og gjennomføring av tiltak, og at det er samlet mye kunnskap om nedfall av denne karakter, som vil kunne være til nytte dersom nye situasjoner skulle oppstå. Det uttales at dosene fra nedfall er avhengig av en rekke faktorer, men at de ikke har vært spesielt store sammenlignet med dosene fra naturlige kilder, selv om tydelige forskjeller finnes mellom befolkningsgrupper.

1.5 Innledende bestemmelser i lovforslaget

På bakgrunn av uttalelser fra høringsinstanser er hensynet til miljø tatt inn i lovforslagets formålsbestemmelse i tillegg til forebygging av skadelig innvirkning av stråling på mennesker. Det presiseres at loven ikke tar sikte på vern mot naturlig stråling.

Når det gjelder hvilke typer virksomhet loven gjelder for, understrekes det at da stråling anvendes på svært mange felter, kan ikke loven rettes inn mot et særskilt livsområde eller en avgrenset personkrets, men mot alle former for menneskelig aktivitet som har betydning fra et strålevernsynspunkt.

Stråling er i lovforslaget § 3 definert som ioniserende og ikke-ioniserende stråling. Departementet tar utgangspunkt i at loven bør gi adgang til å regulere alle relevante strålevernbehov som man i dag kjenner, og at man i tillegg bør ha for øye at ny kunnskap kan medføre at det oppstår reguleringsbehov på nye felter.

Det foreslås at Kongen i forskrift skal kunne bestemme at loven skal gjelde på Svalbard, Jan Mayen og norske biland. Av hensyn til klarhet for dem som strålevernloven angår, har departementet tatt inn i lovforslaget at loven gjelder på kontinentalsokkelen, på norske skip med de begrensninger som følger av folkeretten, og på norske luftfartøy med mindre de befinner seg i områder underlagt andre staters høyhetsrett.

1.6 Krav i gjeldende lovgivning som foreslås videreført i ny lov

Departementet anser at dagens etablerte hjemmel for å kreve godkjenning eller melding av anlegg, apparater og materiell bør videreføres, og det er tatt inn en bestemmelse om dette i lovforslagets § 6. I tillegg foreslås det fastsatt hjemmel for å kunne stille krav til hvilke opplysninger som skal inngå i en søknad om godkjenning eller eventuelt en melding.

Det foreslås en lovbestemmelse som fastsetter krav om at virksomhetens ansatte og andre tilknyttede personer i nødvendig utstrekning skal ha utdanning eller opplæring, og hjemmel for å fastsette utfyllende forskrifter om utdanning og opplæring.

Det foreslås å videreføre hjemmel til å kunne kreve skjermingstiltak. Dette gjelder både krav til konstruksjon av anlegg og strålekilder, samt driftsrutiner for å hindre utilsiktet og unødig eksponering for stråling fra kildene.

Det foreslås en hjemmel for fastsettelse av dosegrenser for relevante typer stråling.

Det framholdes at formålet med doseovervåkning, dosimetri, er å overvåke at eksisterende strålenivå ligger innenfor fastsatte dosegrenser, og at nivået er tryggende lavt der dosegrenser ikke foreligger. Det foreslås at den nye loven viderefører hjemmel for å stille krav til doseovervåkning med hjemmel til å kreve persondosimetri samt generell overvåkning av strålenivå på arbeidsplasser eller andre områder der det anvendes eller befinner seg strålekilder. Likeledes foreslås adgang til å kreve registrering og oppbevaring av måleverdier for tilsynsformål.

Departementet anser at det er behov for å videreføre en hjemmel for å kunne stille krav til utforming og funksjon for stråleavgivende utstyr, apparat eller innretning, og har inntatt en bestemmelse om dette i lovforslagets § 12 bokstav b.

Det foreslås hjemmel for å kreve advarselsmerking og advarselsskilting og for å stille krav til bruksanvisning eller veiledning for bruk av strålekilder.

Departementet foreslår i § 8 annet ledd hjemmel til å fastsette krav om legeundersøkelse, men vektlegger at slikt krav bare bør innføres der det etter en medisinsk faglig vurdering har en strålevernmessig gevinst.

Det foreslås hjemmel for å fastsette aldersgrenser for arbeid med all stråling omfattet av lovforslaget,

samt tiltak knyttet til særskilt vern av ømfintlige persongrupper.

På bakgrunn av at det i store virksomheter kan være vanskelig å plassere ansvaret, foreslår departementet en hjemmel for å fastsette krav om organisering av strålevern.

I medhold av gjeldende lov om bruk av røntgenstråler og radium m.v. er det fastsatt en rekke forskrifter og annet avledet regelverk. Departementet ønsker å videreføre disse regelverkene inntil forskriftsverket på strålevernområdet kan bli fornyet, og foreslår på denne bakgrunn en bestemmelse der det klart framgår at alt avledet regelverk forblir i kraft og gjelder så langt det ikke er i motstrid med ny lov.

1.7 Nye reguleringer i strålevernlovgivningen

Det foreslås at det i loven skal fastsettes et generelt krav om forsvarlighet, slik at det er et grunnleggende krav å forholde seg til på områder der loven ikke er utfyllt av presiserende normer på forskriftsnivå. Bakgrunnen for forslaget om et forsvarlighetskrav er at den nye loven er utformet som en fullmaktslov, der de generelle krav i loven forutsettes presisert gjennom utfyllende forskrifter. Forslaget om et forsvarlighetskrav innebærer at virksomhet omfattet av loven blir underlagt en generell norm om forsvarlighet, som vil gjelde uansett om det er fastsatt utfyllende forskrifter eller ikke. Et krav om forsvarlighet er en rettslig standard. Det innebærer at begrepets innhold er skjønnsmessig, kan forandres over tid og være forskjellig ut i fra omstendighetene. Departementet foreslår at grunnprinsippene for strålevern skal utgjøre en del av forsvarlighetsvurderingen, men at også andre relevante momenter kan trekkes inn. Det understrekes at vurdering av forsvarlighet blant annet innebærer å vurdere berettigelse og optimalisering.

Det foreslås at det innføres hjemmel for å pålegge internkontroll og internkontrollsystem. Departementet foreslår videre en hjemmel for å kreve registrering av nødvendige opplysninger for internkontroll og tilsynsformål.

Det redegjøres for utredninger omkring atomulykkeberedskap og for organisering av og mandat for Kriseutvalget ved atomulykker. Departementet anser at det formelle juridiske grunnlaget for enkelte deler av Kriseutvalgets mandat har vært utilstrekkelig, og det foreslås nå hjemmel for at Kriseutvalget skal kunne gjennomføre pålegg i samsvar med sitt mandat.

Departementet foreslår en hjemmel for å kunne pålegge virksomheter som kommer inn under loven, å planlegge hvordan uhell eller ulykker eventuelt skal håndteres. Likeledes foreslås det hjemmel for å kunne pålegge virksomheter i nærområdet som kan bli rammet av følgene av en ulykke, å planlegge hvordan ansatte og andre personer kan evakueres eller på annen måte vernes mot følgene av en ulykke. Det foreslås videre hjemmel til å kunne fastsette en plikt til å for-

håndsvare etater i redningstjeneste om særskilte risiki som virksomheten innebærer ved redningsarbeid, og om å gi melding til redningsetater og tilsynsmyndighet ved inntreden av en ulykke. I tillegg til å kunne pålegge planleggingsplikt foreslås det hjemmel for å kunne fastsette krav til innholdet i planlegging, samt til øving av planer. Departementet understreker at det først vil være ved utarbeidelse av forskrifter at innholdet i planleggingsplikter fastsettes.

Departementet foreslår å innføre hjemmel til å kunne gjøre unntak fra bestemmelser i loven og forskrifter fastsatt i medhold av den, i forbindelse med uhell, ulykker og beredskaps- og redningsoppdrag av forskjellig art. Det foreslås videre at hjemmelen skal omfatte mulighet for å gjøre unntak der det er nødvendig av hensyn til forsvarsberedskapen.

Departementet mener det er behov for et klart rettslig grunnlag for å stille krav vedrørende avfallshåndtering, herunder utslipp av radioaktive stoffer, samt bestemmelser knyttet til håndtering av andre strålekilder. Tilsvarende gjelder også avfall som er radioaktivt kontaminert og slik sett utgjør en kilde for stråling. Strålevernlovgivningen må etter departementets vurdering inneholde hjemmel for regulering av avfallshåndtering, utslipp og deponering for å forebygge skadelig innvirkning på helse og miljø. Lovforslagets § 9 inneholder en slik bestemmelse. Det påpekes at lovens generelle krav til håndtering av strålekilder også vil gjelde for avfall, og at krav om godkjenning eller melding også kan fastsettes for avfallsdisponering. Departementet anser det formålstjenlig å stille krav om at stråleavgivende utstyr uskadeliggjøres når det tas ut av bruk, slik at de stråleavgivende egenskapene ikke uforvarende anvendes på skadelig vis.

Departementet foreslår i proposisjonen å unnta naturlig stråling fra lovens saklige virkeområde, men mener det er ønskelig å kunne regulere situasjoner der naturlig ioniserende stråling er forhøyet som følge av menneskelig aktivitet, eksempelvis radonnivåer, avleiringer av naturlige radioaktive stoffer (scale), og kosmisk stråling. Dette vil innebære mulighet til eksempelvis å fastsette nivågrenser og tidsbegrensninger for opphold. Naturlig ikke-ioniserende stråling omfattes ikke av loven.

Departementet foreslår at det i loven skal stilles krav om at medisinsk strålebruk skal skje i samsvar med medisinsk anerkjente og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder, herunder ivaretagelse av strålevern. Det foreslås videre krav om vurdering av berettigelse og om optimalisering ved medisinsk strålebruk. Det skal unngås stråling i tilfeller der dette kan gjøres uten vesentlig ulempe, og hvis andre teknikker eller framgangsmåter utgjør fullgode erstatninger. Det skal foretas jevnlig kontroll med at den beregnede stråledosen er i samsvar med den som faktisk avgis. Det skal gis opplysninger til den person som undersø-

kes, og ledsagende personer som bistår, for å sikre at de er kjent med og kan forholde seg til nødvendige stråleverntiltak. Departementet foreslår videre hjemmel for å gi utfyllende forskrifter om medisinsk strålebruk og om plikten til å opplyse om stålevernmessige forholdsregler.

Departementet anser det hensiktsmessig å etablere en hjemmel for å regulere alle typer transport av strålekilder.

1.8 Tilsyn og administrative bestemmelser

Departementet foreslår at Statens strålevern tillegges ansvaret som tilsynsmyndighet i ny lov. For å kunne oppnå rasjonelle tilsynsformer og samordne tilsynsfunksjonen med andre tilsynsetaters virksomhet, foreslår departementet videre en formell hjemmel til å delegere tilsynsansvar til andre statlige tilsynsmyndigheter. Anvendelsen av delegasjonsadgang til andre etater forutsettes å skje på avgrensede områder. Departementet foreslår også hjemmel for den delvis etablerte praksis med at kommunale organer fører tilsyn med solstudioer og eventuelle andre virksomheter av lignende art.

Lovforslaget inneholder hjemmel som sikrer tilsynsmyndigheten fri adgang til virksomheter, og en bestemmelse som fastsetter plikt for virksomhetene til å gi tilsynsmyndighetene de opplysninger som er nødvendige for at de skal kunne gjennomføre sine oppgaver etter loven. Videre foreslår departementet en hjemmel for at det kan pålegges en virksomhet å dekke særskilte merutgifter som påløper til tilsyn, og at det i forskrift skal kunne fastsettes avgift for andre konkrete tilsynsoppgaver.

Det framholdes at tilsynsmyndigheten har behov for å kunne pålegge utbedring eller endring av virksomhet når det avdekkes forhold som ikke er i samsvar med kravene i lovgivningen, og departementet foreslår en bestemmelse om retting. Et pålegg om retting anses som et enkeltvedtak, og forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak vil komme til anvendelse.

Det understrekes at når det i forbindelse med virksomhet som faller inn under loven, foreligger gravevarende forhold som har et betydelig og akutt skadepotensiale, kan det være nødvendig å gripe inn umiddelbart for å avverge bestående fare, og at det da kan være behov for å pålegge stansing. Departementet foreslår derfor en bestemmelse om stansing i loven og en hjemmel for at politiet kan bistå i slike tilfeller. Dersom umiddelbar handling er tvingende nødvendig, antas det at representanter for tilsynsmyndigheten vil kunne gjennomføre fysisk stansing på stedet også uten politiets medvirkning. Pålegg om stansing er enkeltvedtak, og forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak kommer dermed til anvendelse.

Departementet foreslår en bestemmelse om tvangsmulkt i ny strålevernlov, samt hjemmel for å gi nærmere forskrifter om bruken av tvangsmulkt.

Videre foreslås en hjemmel til å kunne gripe inn gjennom import- eller omsetningsforbud dersom et stoff, en vare eller utstyr viser seg å innebære en helserisikogrunnet stråling, forutsatt at dette ikke strider mot internasjonale avtaler som Norge er tilsluttet.

Med hensyn til klagerett foreslås en bestemmelse der det framgår at Sosial- og helsedepartementet er klageinstans for enkeltvedtak truffet av Statens strålevern, dvs. en videreføring av dagens etablerte ordning. I tilfeller der tilsynsmyndighet delegeres til andre statlige tilsynsmyndigheter, foreslås en klageregel som tilsvarer hovedregelen i forvaltningsloven § 28 første ledd, og dersom tilsynsmyndighet delegeres til kommuner, foreslås en klageregel som tilsvarer § 4a-12 i kommunehelsetjenesteloven.

Når det gjelder straffebestemmelser, foreslås en strafferamme på fengsel i inntil 3 måneder eller bøter for alminnelige overtredelser, og i tillegg et straffeskjerpelsesalternativ slik at det i tilfeller der overtredelse har eller kunne ha medført alvorlig fare for helse eller miljø, kan anvendes fengsel i inntil 2 år. Departementet har utformet bestemmelsen slik at medvirkning til overtredelse også er straffbart.

1.9 Forholdet til annen lovgivning

Departementet har vurdert om atomenergiloven bør integreres i ny strålevernlov, men foreslår ikke å slå sammen de to lovene. Departementet arbeider for tiden med forberedelse av visse endringer i atomenergiloven, og vil komme tilbake til Stortinget med dette i egen proposisjon.

Når det gjelder miljølovgivningen, foreslår departementet at forurensningslovgivningen gjøres gjeldende for radioaktiv forurensning, og at loven, sammen med sjødygtighetsloven kapittel 11, utgjør det rettslige grunnlaget for håndtering av radioaktivitet som miljøproblem.

Departementet foreslår ingen endring i de ansvarsforhold som foreligger på produktkontroll- og strålevernområdet, og uttaler at i den grad det er behov for samarbeid, vil dette kunne bli ivaretatt slik det skjer i dag.

Virkeområdet for forslaget til ny strålevernlov overlapper arbeidsmiljøloven ved at begge lover gjelder anvendelsen av stråling i arbeidssituasjoner, dvs. stråling som arbeidsmiljøproblem. Det framholdes at på områder der kravene i strålevernloven ikke er utfylt av presiserende forskrifter, vil arbeidsmiljølovens generelle bestemmelser komme til anvendelse i den grad de måtte være mer presise enn strålevernloven. Tilsvarende vil strålevernlovens krav gå foran når de er mest utfyllende.

Det redegjøres for strålevernlovgivningens grenseflate mot helselover som legemiddelloven, lov om medisinsk utstyr, lov om statlig tilsyn med helsetjenesten og kommunehelsetjenesteloven. Departementet anser at den etablerte avgrensning av tilsynsansvar mellom Statens strålevern og Statens helsetilsyn kan opprettholdes, og at det ikke skulle oppstå vanskeligheter med å trekke ansvarsgrenser mellom lovforslaget og de aktuelle lovene.

1.10 Forslag til endring i lov om atomenergivirkosomhet

Statens strålevern har gjennom sin tilsynspraksis innført et krav om egenkontroll for den virksomhet som Institutt for energiteknikk har på Kjeller, i Himdalen og i Halden. Da atomenergiloven ikke inneholder noen klar hjemmel for fastsettelse av krav til internkontroll, foreslår departementet en endring i atomenergiloven for å etablere et klart hjemmelsgrunnlag for krav om internkontroll og internkontrollsystem. Endringsforslaget framgår i lovforslagets § 25.

1.11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det uttales at de delene av loven som er en videreføring av gjeldende rett og etablering av formelt hjemmelsgrunnlag for rådende praksis, ikke vil få særlige økonomiske eller administrative konsekvenser for pliktsubjektene. Lovforslaget inneholder enkelte materielle krav, men er for øvrig utformet som en fullmaktslov, og det forutsettes at loven blir utfylt av forskrifter for enkeltområder. Dermed forventes det ikke at lovforslaget i seg selv utløser økonomiske konsekvenser for pliktsubjektene. Ved utarbeidelse av forskrifter vil økonomiske og administrative konsekvenser bli utredet særskilt.

Innføringen av ny lov antas å være ressurskrevende på grunn av økt oppmerksomhet rundt feltet og et økt behov for rådgivning, besvarelse av spørsmål o.l., men dette antas å være en forbigående effekt som vil stabilisere seg når loven er blitt kjent. Det uttales at statens strålevern besitter nødvendig fagkompetanse, men at det vil kunne være behov for en viss styrking av juridisk kompetanse.

Det vil kunne skje en samfunnsmessig besparelse gjennom å redusere stråling som risikofaktor, med de helsegevinster og sparte utgifter som dette medfører.

Lovforslaget innebærer ingen direkte administrative konsekvenser for fylkeskommunene, men ved innføring av internkontroll vil det foreligge et ansvar for at slike systemer er etablert.

Kommunene vil som utgangspunkt ikke få noen økte kostnader som følge av den nye loven, men i den grad kommuner delegeres tilsynsoppgaver for solstudioer, vil det kreve en viss ressursbruk.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arnesen, Gravdahl, Hildeng, Kristoffersen og Øyangen, medlemmene fra Fremskrittspartiet, lederen Alvheim og Nesvik, medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Næss og Woie Duesund, medlemmene fra Høyre, Høegh og Sjøli, medlemmet fra Senterpartiet, Gløtvold, og medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, Ballo, viser til at ny lov om strålevern og bruk av stråling vil erstatte røntgenloven fra 1938, som består av kun 6 paragrafer og er en utstrakt fullmaktslov. Komiteen har merket seg at det i gjeldende lov er hjemlet fire forskrifter, og at det finnes 18 regelverk (ytterligere 1 er under utarbeiding) innenfor strålevernområdet.

Komiteen viser til at bestemmelsene inneholder detaljerte regler for bruk av strålekilder til ulike formål, og at noen av disse fremstår som forskrifter, men er ikke saksbehandlet og formelt vedtatt og kunnngjort som forskrifter.

Komiteen er glad for at det nå foreligger et forslag til ny strålevernlov, og at departementet har til hensikt å revidere og redusere antall bestemmelser.

Komiteen viser videre til at forslaget også omfatter en mindre endring i lov om atomenergivirksomhet av 12. mai 1972. Komiteen har merket seg at dette forslaget er en innføring av internkontroll i slik virksomhet, og slutter seg til dette forslaget.

Komiteen har merket seg at regelverket for strålevern er sektorovergripende, og er enig i at lovgivningen ikke bør spaltes opp for å lykkes med en samlet regulering. Komiteen viser til den kompetanse som Statens strålevern innehar, og at det derfor er fornuftig å beholde dagens lovstruktur. Komiteen har merket seg at lovforslaget innebærer en videreføring av egen lov for strålevernet som opprettholder prinsippene i dagens røntgenlov, men som samtidig styrker, fornyer og utvider det rettslige grunnlaget og gir en tilpasning til dagens regelverks- og forvaltningsbehov.

Komiteen viser til at mye av det regelverk som finnes, er basert på internasjonale normer som det er vesentlig for Norge å forholde seg til, og som man har forholdt seg til i flere tiår. Komiteen mener det er viktig å ha lov- og regelverk i Norge som tar sikte på harmonisering av praksis innenfor strålevern.

Komiteen viser til at det foregår et omfattende internasjonalt standardiseringsarbeid gjennom flere internasjonale organisasjoner. Standardiseringsvirksomheten i Norge er organisert i ett sentralorgan, Norges Standardiseringsforbund, som har fem selvstendige fagorganer med ansvar på sine områder. Komiteen har merket seg at Statens strålevern er medlem av flere nasjonale tekniske komiteer, bl.a. på det rønt-

gentekniske området, og kan påvirke standardenes innhold.

Komiteen har merket seg at det er redegjort for ulike typer stråling, både fra elektromagnetiske felt og radioaktive stoffer, og om anvendelse og virkning. Komiteen er klar over at det er en del frykt og engstelse for stråling, og finner dette forståelig. Komiteen vil imidlertid påpeke den nytteverdi og effekt stråling har i mange sammenhenger, eksempelvis for å diagnostisere alvorlige sykdommer og brukt som behandling og smertelindring.

Komiteen er klar over at strålebegrepet er omfattende langt utover røntgenstråling og stråling fra radioaktive stoffer. Synlig lys, ultrafiolett stråling, mikrobølger, radiobølger med mer er også former for stråling.

Komiteen vil påpeke at ny teknologi stadig utvikler utstyr vi tar i daglig bruk, som f.eks. mobiltelefoner og dataskjermer, og som det er usikkerhet om har helseskadelige virkninger. Komiteen mener det er grunn til å følge denne utviklingen nøye.

Komiteen viser til at røykvarslere ikke representerer noen fare i det daglige, men tvert imot har stor nytteverdi som brannvarsler. Problem kan eventuelt oppstå på sikt når alle disse etter hvert skiftes ut fordi det ikke finnes noe system for innlevering, destruering eller eventuell revidering av disse. Komiteen vil peke på at det bør utarbeides tiltak for håndtering av slike røykvarslere og eventuelt andre produkter, slik at en får en trygg avfallshåndtering.

Komiteen er tilfreds med den grundige redegjørelse det er i proposisjonen om akutte virkninger ved bruk av stråling og de forholdsregler som tas i planlegging av strålevern og fastsettelse av vilkår for bruk av stråling. Komiteen har merket seg at særlig økt risiko for utvikling av kreftsykdom og økt risiko for genetisk betinget sykdom i senere generasjoner kan være sene virkninger etter stråling.

Komiteen viser til at bruken av strålekilder i samfunnet er omfattende, og at omgangen med slike strålekilder krever utdanning, god opplæring og bruk av registreringsmålere for å forhindre utilsiktet stråling.

Komiteen vil peke på at i tillegg har forskjellige virksomheter, sykehus, industri, universiteter m.v. en rekke vedvarende bestrålingssituasjoner som skyldes naturlige forhold, som radon, tidligere hendelser med radioaktivt nedfall etter atomsprenninger eller reaktoruhell. Komiteen viser til at slike bestrålingssituasjoner har strålevernmessig interesse og krever samfunnsmessig oppmerksomhet. Ulike metoder for måling av slike forekomster er i bruk.

Komiteen viser til eksempelvis den omfattende oppfølgingen av nedfallet etter Tsjernobylulykken som har bestått av kartlegging, doseberegninger, radioøkologiske studier og gjennomføring av tiltak. Dette har medført en betydelig samling av kunnskap

om slikt nedfall som vil ha nytteverdi om lignende situasjoner skulle oppstå.

Komiteen har merket seg at det på bakgrunn av høringsuttalelser er tatt inn miljø i lovforslagets formålsbestemmelse, og slutter seg til dette. Videre viser komiteen til at det understrekes at loven ikke rettes inn mot et særskilt livsområde eller en avgrenset personkrets, men mot alle former for menneskelig aktivitet som har betydning fra et strålevernsynspunkt.

Komiteen viser til at det fra Statens strålevern er påpekt at:

«Det er av stor viktighet at stråleverntiltak implementeres ved installasjon av stråleavgivende apparatur. Det synes derfor riktig å inkludere begrepet «installasjon» i opplistingen over saklig virkeområde.»

Komiteen vil påpeke at det er av stor viktighet for strålevernet å forebygge skadevirkninger på helse og miljø, og at det derfor er en viktig forutsetning at apparater og utstyr er riktig installert og skjermet.

Komiteen har merket seg at stråling er definert som ioniserende og ikke-ioniserende stråling, og slutter seg til at loven bør gi adgang til å regulere alle relevante strålevernbehov man i dag kjenner, samt følge med på om ny kunnskap medfører behov for reguleringer på nye felter.

I den forbindelse vil komiteen vise til at høringsinstansene har sluttet seg til at loven bør avgrenses mot naturlig stråling som det synes umulig å regulere. Komiteen vil allikevel påpeke at det er ønske om en utdypende regulering av radon.

Komiteen viser til at Kongen i forskrift skal kunne bestemme om loven skal gjelde for Svalbard, Jan Mayen og norske biland, og at LO i høringene har påpekt at det er like stort behov for å sikre arbeidsmiljø og andre i forbindelse med stråling på Svalbard som i Norge for øvrig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, har merket seg at det bes om at det nedsettes en arbeidsgruppe som utreder nærmere hvordan man skal la loven gjelde for Svalbard, Jan Mayen og norske biland. Flertallet mener at det bør nedsettes en slik arbeidsgruppe.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen nedsette en arbeidsgruppe for å utrede nærmere hvordan man skal la loven gjelde for Svalbard, Jan Mayen og norske biland.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Regjeringens stortingsmelding om Svalbard ligger til be-

handling i utenrikskomiteen. Blant de spørsmål som skal diskuteres i forbindelse med Svalbardmeldingen, er anvendelse av norsk lovgivning på Svalbard. Disse medlemmer ser det som naturlig at departementet vurderer strålevernlovens anvendelse på Svalbard på bakgrunn av Stortingets behandling av Svalbardmeldingen. Disse medlemmer ser det som ønskelig at den nye strålevernloven i størst mulig grad blir gjort gjeldende på Svalbard.

Komiteen viser til at loven skal gjelde på norske skip, med de begrensninger som følger av folkeretten, på kontinentalsokkelen og på norske luftfartøy med mindre de befinner seg i områder underlagt andre staters høyhetsrett.

Komiteen har merket seg at dagens etablerte hjemmel for å kreve godkjenning eller melding av anlegg, apparater og materiell bør videreføres, og at dette er tatt inn i lovforslaget.

Komiteen vil påpeke at det er en forutsetning for å ivareta strålevern at de som utfører arbeidet, har kunnskap enten i form av utdanning eller opplæring. Komiteen viser til at behovet for opplæring eller utdanning vil være svært uensartet, og at det i lovs form ikke bør være for detaljert, men at det er rom for skjønn. Graden av kunnskap eller opplæring som er nødvendig for ulike typer oppgaver, må utdypes gjennom forskrifter for enkeltområder.

Komiteen har merket seg at Radiografforbundet har påpekt hvor viktig det er med krav til utdanning hos personale som anvender stråling, at de har krav på opplæring, og at det bør fastsettes minimumskrav til faglige kvalifikasjoner til de som er satt til å bruke stråling i medisinsk øyemed.

Komiteen viser til arbeidsmiljøloven om internkontroll og helsepersonelloven om forsvarlig yrkesutøvelse. Komiteen vil påpeke nødvendigheten av samspill og positiv dialog mellom profesjonene som arbeider med stråling.

Komiteen viser til at vernetiltak knyttet til skjerming er mangeartet og må konkretiseres i utfyllende forskrifter, og at dette er ivarettatt i § 8. Dette kan omfatte så vel krav til konstruksjon av anlegg og kilder som driftsrutiner som ivaretar sikkerheten. Komiteen har merket seg at det foreslås hjemmel for fastsettelse av dosegrenser for relevante typer stråling.

Komiteen har merket seg at formålet med dosimetri er å overvåke at eksisterende strålenivå ligger innenfor fastsatte dosegrenser, og at nivået er betryggende lavt der dosegrenser foreligger.

Komiteen slutter seg til at hjemmelen for kravet til doseovervåking videreføres, og om generell overvåking av strålenivået på slike arbeidsplasser/områder med strålekilder. Komiteen er enig i at dette registreres og oppbevares for tilsynsformål.

Komiteen har merket seg at legeundersøkelse bare bør innføres når det anses å ha strålevernmessig gevinst, og slutter seg til dette.

Komiteen har merket seg at det i store virksomheter kan være vanskelig å plassere ansvaret, og anser forslaget om lovhjemmel for å fastsette krav om organisering av strålevern for viktig.

Komiteen har merket seg at det foreslås hjemmel for å fastsette aldersgrenser for arbeid med all stråling samt tiltak tilknyttet særskilt vern av ømfintlige persongrupper.

Komiteen er tilfreds med kravet til NDT-sertifikat og strålevernbevis for personell som arbeider med stråling i privat sektor.

Komiteen har merket seg at det i loven skal fastsettes et generelt krav om forsvarlighet som et grunnleggende krav på områder der loven ikke er utfyllt med presiserende normer på forskriftsnivå.

Komiteen viser til at det foreslås hjemmel for å pålegge internkontroll og internkontrollsystem, og at det blir krav til registrering av nødvendige opplysninger om dette til tilsynsformål.

Komiteen har merket seg at det redegjøres for beredskap i tilfelle atomulykker, og for organisering og mandat for Kriseutvalget ved atomulykker. Komiteen har videre merket seg at det foreslås hjemmel for at Kriseutvalget skal kunne gjennomføre pålegg i samsvar med sitt mandat.

Komiteen vil påpeke at det blir planleggingsplikt for virksomheter som kommer inn under loven for å kunne håndtere uhell eller ulykker.

Komiteen viser videre til at det er behov for et klart rettslig grunnlag for å stille krav til avfallshåndtering, som utslipp av radioaktive stoffer, og også bestemmelser knyttet til håndtering av andre strålekilder.

Komiteen er glad for at det i loven er klare krav til slik håndtering for å forebygge skadelig innvirkning på miljø og helse, og at det også vil bli stilt krav til å uskadeliggjøre stråleavgivende utstyr som tas ut av bruk.

Komiteen vil påpeke at naturlig stråling ikke kommer under lovens virkeområde, men omhandler situasjoner der naturlig ioniserende stråling er forhøyet som følge av menneskelig aktivitet.

Komiteen viser til at det i forslaget er gitt klare regler for medisinsk strålebruk med vurdering av om andre teknikker kan brukes hvis mulig, og med klare krav til jevnlig kontroll av at beregnet stråledose er i samsvar med den som faktisk gis. Komiteen viser til at stråleverntiltak vil bli gitt i utfyllende forskrifter.

Komiteen vil peke på at det i virksomheter, eksempelvis offshore, bør vurderes om andre metoder som ultralyd eller virvelstrømmer kan benyttes.

Komiteen er enig i at det er hensiktsmessig å etablere hjemmel for å regulere alle typer transport av

strålekilder, men vil påpeke at autorisert personell har kompetanse til å kunne gjennomføre dette forsvarlig.

Komiteen viser til at Statens strålevern tillegges tilsynsansvaret. Komiteen vil peke på den kompetanse det har som landets fagmyndighet på området strålevern og atomsikkerhet. Komiteen viser til at Strålevernet har utfordrende oppgaver med all den offentlige interesse som er om stråling og avfallshåndtering. Åpenhet, god informasjon og kommunikasjon er en forutsetning for trygghet og tillit, og slik framstår denne fagmyndigheten.

Komiteen viser til at denne oppgaven kan delegeres på avgrensede områder, og anser at for eksempel tilsyn med solstudioer og lignende praktisk kan ha kommunen som tilsyn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det stadig etableres private røntgeninstitutt som selger helsetjenester, og vil påpeke at disse må følges med nødvendig tilsyn og krav til forsvarlighet.

Komiteen har merket seg at det fra departementets side har blitt vurdert om atomenergiloven burde integreres i ny strålevernlov, men ikke foreslår dette. Det vises videre til at det for tiden arbeides med forberedelse av visse endringer i denne som vil komme til Stortinget på et senere tidspunkt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at også andre lover er vurdert i forbindelse med forslaget til ny strålevernlov og dens betydning for andre områder.

Dette lovforslaget inneholder en endring i atomenergiloven om å etablere internkontroll og internkontrollsystem. Komiteen slutter seg til dette forslaget.

2.2 Merknader til enkelte lovparagrafer

§ 4 Lovens stedlige virkeområde

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at arbeidsmiljø og sikkerhet er av like stor betydning på Svalbard, Jan Mayen og andre bilaterale land, og foreslår at det nedsettes en arbeidsgruppe for å vurdere hvordan loven kan gjøres gjeldende i disse områder.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Sosialistisk Venstreparti viser til at Regje-

ringens stortingsmelding om Svalbard ligger til behandling i utenrikskomiteen. Blant de spørsmål som skal diskuteres i forbindelse med Svalbardmeldingen, er anvendelse av norsk lovgivning på Svalbard. Disse medlemmer ser det som naturlig at departementet vurderer strålevernlovens anvendelse på Svalbard på bakgrunn av Stortingets behandling av Svalbardmeldingen. Disse medlemmer ser det som ønskelig at den nye strålevernloven i størst mulig grad blir gjort gjeldende på Svalbard.

§ 5 Forsvarlighetskrav og grunnprinsipper for bruk av stråling

Komiteen vil påpeke at virksomheter som anvender stråling, skal være offentlig godkjent, og at det skal være faglig ansvarlig ledelse med nødvendig kompetanse.

§ 7 Opplæring og utdanning

Komiteen viser til at Radiografforbundet i høringer understreker nødvendigheten av utdanning og opplæring.

Ved bruk av stråling i verkstedindustri, offshore og lignende er det krav til autorisasjon og strålevernbevis, mens det ikke er særskilte krav til leger eller tannleger. Lovteksten har imidlertid en klar bestemmelse om at det kan fastsettes utfyllende forskrifter om utdanning, kvalifikasjonskrav og opplæring for personer som anvender eller kommer i kontakt med stråling.

Komiteen ber Regjeringen vurdere om helsepersonell som benytter stråling, men som ikke er utdannet på dette felt, bør ta autorisasjons- og strålevernkurs.

§ 9 Særskilt om radioaktivt avfall og ståleavgivende apparater som tas ut av bruk

Komiteen viser til at radioaktive røykvarslere har lang halveringstid, og at det er behov for forsvarlig håndtering av disse når de tas ut av bruk, på lik linje med andre radioaktive innretninger.

§ 12 Forskrifter om forsvarlig strålevern og bruk av stråling m.v.

Komiteen vil påpeke at opplæring og utdanning er nødvendig for forsvarligheten, og at virksomhetene må være godkjent og ha nødvendig tilsyn.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser for øvrig til proposisjonen og det som står foran, og rår Odelstinget til å gjøre slike

vedtak:

A

vedtak til lov

om strålevern og bruk av stråling

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

§ 1 Lovens formål

Formålet med denne loven er å forebygge skadelige virkninger av stråling på menneskers helse og bidra til vern av miljøet.

§ 2 Lovens saklige virkeområde

Loven kommer til anvendelse på enhver tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder.

Loven kommer videre til anvendelse på menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling fra omgivelsene.

Loven gjelder også planlegging og beredskap mot uhell og ulykker.

§ 3 Definisjoner

I denne loven betyr

- stråling: Ioniserende og ikke-ioniserende stråling.
- ioniserende stråling: Stråling fra radioaktivt stoff, røntgenstråling og partikkelstråling.
- ikke-ioniserende stråling: Optisk stråling, radiofrekvent stråling, elektriske og magnetiske felt eller annen stråling med tilsvarende biologiske effekter samt ultralyd.
- strålekilder: Radioaktive stoffer, varer eller utstyr inneholdende slike stoffer, samt anlegg, apparater eller utstyr som kan avgi stråling.
- medisinsk strålebruk: Anvendelse av stråling på mennesker ved medisinsk undersøkelse og behandling, i forskning og ved undersøkelser i rettslig sammenheng.
- avfallsdisponering: Enhver disponering av strålekilder etter endt bruk, herunder lagring, utslipp, deponering, returordning eller behandling som ordinært avfall.

§ 4 Lovens stedlige virkeområde

Kongen kan i forskrift bestemme at loven skal gjelde på Svalbard, Jan Mayen og norske biland, og kan fastsette særlige regler av hensyn til stedlige forhold.

Loven gjelder på innretning og ethvert anlegg plassert på den norske delen av kontinentalsokkelen og på norske skip og luftfartøy i områder som ikke er undergitt noen annen stats høyhetsrett.

Kapittel II. Generelle bestemmelser

§ 5 Forsvarlighetskrav og grunnprinsipper for bruk av stråling

Enhver tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder skal være forsvarlig, slik at det ikke oppstår risiko for dem som utøver virksomheten, andre personer eller miljøet. Også menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling fra omgivelsene, skal være forsvarlig. Ved vurdering av forsvarligheten skal det blant annet legges vekt på om fordelene ved virksomheten overstiger de risiki som strålingen kan medføre, og om virksomheten er innrettet slik at akutt helseskade unngås og risikoen for senskade holdes så lav som med rimelighet kan oppnås. Stråledoser skal ikke overstige fastsatte grenser.

Apparat eller innretning som kan avgi stråling, skal ha en forsvarlig utforming og funksjon.

§ 6 Godkjenning og melding

Departementet kan i forskrift fastsette krav om godkjenning eller melding for tilvirkning, import, eksport, transport, overdragelse, besittelse, installasjon, bruk, håndtering og avfallsdisponering av strålekilder. Godkjennings- eller meldingskrav kan også omfatte menneskelig aktivitet som medfører forhøyet naturlig ioniserende stråling. I forskriftene kan det fastsettes krav til innholdet i søknader og meldinger.

Dersom godkjennings- eller meldingskrav er fastsatt, kan virksomhet underlagt slikt krav ikke igangsettes før godkjenning foreligger, eller melding er behandlet. En virksomhet kan ikke utvides eller endres vesentlig i forhold til bestående godkjenning eller melding.

§ 7 Opplæring og utdanning

I virksomhet som omfattes av loven, skal de ansatte og andre tilknyttede personer i nødvendig utstrekning ha utdanning eller opplæring, som sikrer at de har tilstrekkelige kvalifikasjoner eller kunnskap innen strålevern og sikker bruk av stråling.

Besøkende og andre med tilgang til virksomheten skal, dersom det er nødvendig av hensyn til strålevern, gis opplysning om hvilke forholdsregler som må overholdes.

Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter om utdanning, kvalifikasjonskrav og opplæring for personer som anvender eller kommer i kontakt med stråling.

§ 8 Vernetiltak

Virksomhet som omfattes av loven, skal treffe nødvendige tiltak for å verne de ansatte, andre tilknyttede personer, og miljøet mot stråling. Personer som pga. lav alder, graviditet eller av andre årsaker er særlig følsomme for stråling, skal enten gis arbeidsoppgaver som ikke medfører eksponering for stråling, eller vernes gjennom andre egnede beskyttelsestiltak.

Departementet kan fastsette utfyllende forskrifter om forhold omtalt i første ledd, herunder om aldersgrenser for arbeid med stråling, samt om legeundersøkelse for personer som utsettes for stråling.

§ 9 Særskilt om radioaktivt avfall og stråleavgivende apparater som tas ut av bruk

For å sikre en strålevernmessig trygg disponering av radioaktivt avfall, kan departementet fastsette utfyllende forskrifter om lagring, deponering, utslipp, returordninger og behandling som alminnelig avfall. I forskriftene kan det fastsettes plikt for leverandører av radioaktive stoffer til å etablere returordninger for radioaktivt avfall, og likeledes plikt for virksomheter til å etablere og benytte slike returordninger. Bestemmelsene i dette ledd gjelder også avfall, utstyr eller emballasje som inneholder eller er forurenset av radioaktive stoffer.

Når apparater eller utstyr som kan avgi stråling, kasseres eller settes endelig ut av drift, skal eieren eller den ansvarlige hindre senere skadelig bruk ved å sørge for at apparater eller utstyr ikke lenger kan avgi stråling.

§ 10 Naturlig ioniserende stråling

Departementet kan ved forskrift fastsette begrensninger, herunder dosegrenser, for arbeid eller opphold på steder hvor strålenivåer fra naturlig forekommende ioniserende stråling er forhøyet som følge av menneskelig aktivitet.

§ 11 Internkontroll

Kongen kan gi nærmere forskrifter om internkontroll og internkontrollsystemer for å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av denne loven overholdes.

§ 12 Forskrifter om forsvarlig strålevern og bruk av stråling m.v.

For å fremme lovens formål og sikre forsvarlig strålevern og bruk av stråling kan departementet fastsette forskrifter til utfylling av bestemmelsene i denne loven. I forskriftene kan det blant annet stilles krav til

- a) organisering av strålevernet, herunder utpeking av strålevernsansvarlig, samt krav til registrering av nødvendige opplysninger for internkontroll eller tilsynsformål.
- b) skjermingstiltak i form av konstruksjon og innretning av lokaler og arbeidsplass, arbeidsprosedyrer

- og bruk av persontilpasset verneutstyr. Det kan også stilles krav til stråleavgivende utstyrs utforming og funksjon.
- c) merking av strålekilder og opplysning om anvendelse, håndtering og lagring av strålekilder. Det kan videre stilles krav om advarselsskiltning i lokaler eller områder der det befinner seg strålekilder eller radioaktivt avfall som kan medføre en risiko for helsen. Likeledes kan det stilles krav til å opplyse berørte personer og allmennheten om strålebruk og strålevern.
 - d) måling av strålenivåer, herunder persondosimetri.
 - e) dosegrenser for relevante typer stråling.
 - f) transport av strålekilder, herunder radioaktivt avfall og utstyr inneholdende slike kilder.
 - g) oppfølging av vernetiltak i forbindelse med gjennomføring av reparasjon, vedlikehold eller endring av strålekilde eller anlegg.

Kapittel III. Særskilte bestemmelser om medisinsk strålebruk

§ 13 Berettigelse og optimalisering

Medisinsk strålebruk skal utføres i samsvar med medisinsk anerkjente og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder, herunder ivaretagelse av strålevern.

Ved medisinsk strålebruk skal den faglig ansvarlige vurdere om bruken av stråling er berettiget. Ved vurderingen skal det blant annet tas hensyn til om nytteverdien overstiger den skadelige virkning strålingen kan ha. Det skal tas hensyn til den enkeltes nytte, samfunnets nytte og muligheten for å anvende alternative teknikker. Stråling skal unngås dersom man uten vesentlig ulempe kan oppnå samme resultat på annen måte, f.eks. ved bruk av andre metoder eller ved å fremskaffe resultater fra tidligere undersøkelser.

Når stråling anvendes, skal den faglig ansvarlige for undersøkelsen eller behandlingen sikre at de stråledoser som gis, er så lave som med rimelighet kan oppnås, sett på bakgrunn av formålet med bestrålingen, tilgjengelig utstyr og ressurser, og lignende forhold.

Virksomheten skal jevnlig kontrollere at den beregnede stråledose er i samsvar med den som faktisk avgis. Dette gjelder ikke ved undersøkelse eller behandling som består i at radioaktive stoffer tilføres pasienten.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om krav til medisinsk strålebruk.

§ 14 Plikt til å opplyse om strålevernsmessige forholdsregler

Dersom det ved medisinsk strålebruk treffes stråleverntiltak som forutsetter en bestemt opptreden fra den person som blir undersøkt eller behandlet, skal den faglig ansvarlige eller den som er bemyndiget,

opplyse hvordan vedkommende skal forholde seg for å ha full nytte av tiltakene. Det samme gjelder overfor ledsagere som bistår personen ved behandlingen eller undersøkelsen. Opplysninger som nevnt kan unnlates, dersom det ikke er grunn til å regne med at personen kan nyttiggjøre seg dem.

Tilføres pasienter radioaktive stoffer, skal den faglig ansvarlige opplyse om forholdsregler som bør iakttas for å verne andre personer mot stråling.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om plikten til å opplyse om strålevernsmessige forholdsregler.

Kapittel IV. Planlegging av uhells- og ulykkes-håndtering. Beredskap

§ 15 Planleggingsplikt

Departementet kan i forskrift eller enkeltvedtak pålegge virksomheter som omfattes av loven, en planleggingsplikt for håndtering av uhell og ulykker, samt krav til avholdelse av øvelser. Vedtak kan omfatte plikt til å gi melding til etater i redningstjenesten og tilsynsmyndigheten om særskilte risiki som redningstjenesten og tilsynsmyndigheten bør være kjent med, for å håndtere uhell eller ulykker.

Virksomhetene kan pålegges å gi melding til fysiske og juridiske personer i virksomhetens nære omgivelser om særskilte risiki som kan oppstå. Fysiske og juridiske personer som ikke selv utøver en virksomhet som omfattes av denne loven, men som kan bli rammet av inntrådte uhell eller ulykker, kan pålegges en selvstendig plikt til å planlegge hvordan mulige skadevirkninger kan begrenses.

§ 16 Beredskap mot atomulykker

Kongen organiserer en beredskap mot atomulykker.

I akutfasen av en atomulykke kan Kongen, uten hinder av myndighetstildeling i andre lover, pålegge statlige og kommunale organer å gjennomføre evakuering, adgangsbegrensning til områder, samt tiltak knyttet til sikring av næringsmidler, herunder drikkevann og beskyttelse av dyr. Kongen kan videre pålegge private og offentlige virksomheter å gjennomføre analyser og innhente opplysninger for vurdering av situasjonen.

Kongen kan videre, uten hinder av myndighetstildeling i annen lovgivning, delegere sin myndighet etter annet ledd til særskilt statlig organ for atomulykkeberedskap.

Etater med oppgaver i atomulykkeberedskapen plikter å følge samordnet planverk.

Kongen kan pålegge personer med sentrale beredskapsoppgaver å være tilgjengelige i tilfelle en beredskapssituasjon inntreffer.

§ 17 Særskilte unntak ved rednings- og sivile beredskapssituasjoner og av forsvarshensyn

Kongen kan i forskrift fastsette unntak fra dose-grenser og andre krav fastsatt i eller i medhold av denne loven for situasjoner der gjennomføringen av rednings- eller sivil beredskapsoperasjon gjør dette nødvendig. Personell skal ikke beordres til oppgaver som medfører fare for akutt stråleskade.

Kongen kan likeledes gjøre unntak fra bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven i tilfeller der det er nødvendig av hensyn til forsvarsberedskapen.

Kapittel V. Administrative bestemmelser, straff og ikrafttredelse

§ 18 Tilsyn og vedtak. Tilsynsmyndighetens rett til adgang, opplysninger og gjennomføring av målinger

Statens strålevern fører tilsyn med at bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven overholdes, og kan for dette formål fatte de nødvendige enkeltvedtak.

Kongen kan for nærmere avgrensede områder i forskrift fastsette at andre statlige tilsynsorganer eller kommuner skal føre tilsyn og treffe de nødvendige enkeltvedtak i medhold av denne loven. Offentlige organer som er tildelt myndighet i medhold av første punktum, kan anvende lovens håndhevingsbestemmelser på de vilkår som fremgår i den enkelte bestemmelse.

Tilsynsmyndigheten skal gis fri adgang til å foreta tilsyn, og skal gis de opplysninger som er nødvendige for at tilsynsmyndigheten skal kunne ivareta sine gjøremål etter denne loven.

Tilsynsmyndigheten skal gis adgang til å foreta målinger og undersøkelser. Virksomheten skal avstå prøver til tilsynsformål vederlagsfritt. Dersom det påvises overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven, kan virksomheten pålegges å dekke utgifter til tilsynsoppgaver som følger av overtredelsen.

Departementet kan i forskrift fastsette avgifter til dekning av bestemte tilsynsoppgaver.

§ 19 Retting og stansing

Statens strålevern kan kreve retting av virksomhet som strider mot bestemmelser fastsatt i eller i medhold av denne loven.

Foreligger det vesentlig helsefare, kan Statens strålevern stanse virksomheten, beslaglegge stoffer eller utstyr helt eller delvis, eller på annen måte sikre at fortsatt bruk ikke er mulig. Statens strålevern kan kreve en virksomhet stengt dersom ikke nødvendig godkjenning eller melding foreligger.

Politiet plikter etter anmodning å bistå ved stansing og beslag.

§ 20 Import- og omsetningsforbud

Statens strålevern kan nekte import eller omsetning av ethvert produkt eller stoff og enhver vare som kan medføre en helse- eller miljørisiko på grunn av stråling, forutsatt at dette ikke strider mot internasjonale avtaler som Norge er tilsluttet.

§ 21 Tvangsmulkt

Tilsynsmyndigheten kan ilegge en virksomhet tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagsmulkt, dersom den oversitter en frist for å etterkomme et pålegg. Tvangsmulkten skal fastsettes enten samtidig med pålegget eller i forbindelse med fastsettelse av ny tidsfrist for oppfyllelse.

Kongen kan frafalle ilagt tvangsmulkt når det finnes rimelig.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om ileggelse og beregning av tvangsmulkt.

§ 22 Klage

Sosial- og helsedepartementet er klageinstans for enkeltvedtak truffet av Statens strålevern med hjemmel i eller i medhold av denne loven.

Klage over enkeltvedtak som et annet statlig tilsynsorgan enn Statens strålevern har truffet med hjemmel i eller i medhold av denne loven, avgjøres av det forvaltningsorgan som er nærmest overordnet vedkommende tilsynsorgan.

Fylkesmannen avgjør klager over enkeltvedtak truffet av kommunen med hjemmel i eller i medhold av denne loven. Før det treffes vedtak i klagesak etter dette leddet, skal fylkesmannen innhente uttalelse fra fylkeslegen.

§ 23 Straff

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser eller pålegg gitt i eller i medhold av denne loven, straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder.

Dersom overtredelsen har eller kunne ha medført alvorlig fare for helse eller miljø, kan fengsel i inntil 2 år anvendes.

Har overtredelsen bare ført til ubetydelig skade eller ulempe, skjer offentlig påtale bare etter begjæring av tilsynsmyndigheten.

§ 24 Ikrafttredelse m.v.

Denne loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Fra samme tidspunkt oppheves lov 18. juni 1938 nr. 1 om bruk av røntgenstråler og radium m.v.

Forskrifter samt andre bestemmelser og vedtak som er gitt med hjemmel i lov 18. juni 1938 nr. 1 om

bruk av røntgenstråler og radium m.v., gjelder også etter at loven her er trådt i kraft, så langt de ikke strider mot bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven.

systemer for å sikre at krav fastsatt i eller i medhold av denne loven overholdes.

B

§ 25 Endringer i andre lover

I lov 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet skal § 6 nytt annet ledd lyde:

Stortinget ber Regjeringen nedsette en arbeidsgruppe for å utrede nærmere hvordan man skal la loven gjelde for Svalbard, Jan Mayen og norske biland.

Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak gi nærmere regler om internkontroll og internkontroll-

Oslo, i sosialkomiteen, den 21. mars 2000

John I. Alvheim

leder

Reidun Gravdahl

ordfører

Are Næss

sekretær